

NO RECORDE EXACTAMENT QUAN VAIG CONÈIXER

Bausset. Aquesta imprecisió no té res d'estrany perquè, a més de la flaqueja de la memòria, fa gairebé cinquanta anys que ens coneixem. El que sí recorde perfectament és que el vàrem conèixer mitjançant Fuster. I he dit "vàrem" perquè ho férem alhora Vicent Ventura, Josep Iborra i jo. La meua amistat amb Bausset —i supose que la d'ell amb mi— no es pot deslligar d'aquests noms. D'una manera o altra, els nostres noms han anat sempre embolicats en el mateix embolcall. Quan es va entaular la nostra relació, Fuster encara vivia a la pensió "Clorofil·la", així batejada pel mateix Bausset per raons fàcils d'endevinar, però ell ja no hi era. La presentació no va tenir, com és normal, res d'especial, cap cerimonial que acredités l'acte com a solemne: només, això sí, que va significar, ni més ni menys, el naixement d'una amistat que encara dura, intacta i completa com el primer dia, i a la qual el record dels amics ja morts afegeix, si és possible, un llaç més estret i indissoluble.

Cal suposar que la relació inicial Bausset-Fuster, producte de la convivència sota el mateix sostre, seria la superficial que no passa del "bon dia" i "bona nit" i que d'aquí devia pujar un segon esglaó, encara cautelós i prudent. Bausset devia adonar-se molt aviat que davant d'ell hi havia una persona d'un talent considerable. A l'inici de l'amistat Bausset-Fuster no tinc cap dubte que hi ha l'admiració de Bausset per l'escriptor suecà, admiració que va perdurar després, embolcallada, això sí, en l'afecte. Finalment, la descoberta de l'afinitat d'interessos polítics i culturals va constituir el cor d'una amistat definitiva i duradora. Sense cap dubte, aquesta relació va enriquir el pensament i la visió de l'un i l'altre amic. És segur que Fuster va evidenciar noves perspectives i camps de reflexió per a Bausset i que aquest haurà madurat al llarg de la seua vida. Però Bausset, al meu entendre, va jugar, segurament sense ser-ne conscient del tot, un paper valuós prop de Fuster. No hem d'oblidar que estem en els primers anys 40; no cal cap esforç mental (o potser sí que cal, tal com van les coses) per a imaginar quina era la situació no sols general, sinó fins i tot la personal de Fuster i Bausset. Al meu entendre, Antoni Furió s'equivoca quan afirma (*Àlbum Fuster*, p. 61-62): "Quan Fuster arriba al cercle de Casp, ha recorregut ja un llarg camí, però l'ha fet en solitari, o amb els amics de Sueca, sense cap relació encara amb els supervivents de la preguerra..." Furió oblida la presència de Bausset al costat de Fuster en aquells anys. Bausset era un "supervivent" de la preguerra, si es vol a un nivell modest (no era un "nom"), però

real. A part de regalar o deixar a Fuster alguns exemplars d'*El Camí* i d'*Acció*, no deixaria de parlar-li de les seues experiències, de les Organitzacions i activitats i personatges valencianistes,¹ amb un avantatge addicional, però: Fuster es va trobar no amb un "patriota" forassenyat i febrós (espècie gens rara en aquest País), sinó amb un home d'unes conviccions fermes i alhora clares, d'esperit obert i curiós, de tarannà raonable i dialogant: un home, en resum, amb el cap clar. Bausset no era un d'aquests esperitats de la "millor terreta del món", "tierra privilegiada de Dios" i desficacis semblants. Precisament aquesta manera seua de ser l'havia portat, en els anys de la preguerra, a establir contactes amb grups enfrontats ideològicament, però que tenien en comú la defensa, en major o menor grau, d'una certa identitat nacional del poble valencià i de la seua llengua, que és el que interessava Bausset per sobre de tot. En definitiva, Bausset va ser un petit pont per a Fuster amb un món anterior que encara desconeixia. Era, en certa manera, inserir-se en una tradició, vacil·lant i espatllada, però tradició al cap i a la fi. Era l'aparició viva d'una línia, per prima i precària que fos, que la guerra, i els abandons de la postguerra, havia gairebé trencat. El "llarg camí" de Fuster no havia estat del tot en solitari. Si en algun moment Fuster va pensar que no partia de zero, ho devia a Bausset. Les activitats posteriors dels altres "supervivents" ja les va conèixer, i patir, després personalment Fuster, massa i tot.

Bausset es va guanyar no sols l'amistat, sinó l'admiració de Fuster. El seu cas, diu l'escriptor de Sueca en una carta a Riera Llorca (1953), és un cas admirable. Es referia, naturalment, a l'activisme nacionalista. Però el fet de ser admirable de què parla Fuster no es va limitar a l'àmbit de les idees i aspiracions en què aleshores eren immersos. Fuster partidari declarat del *clare ac distincte*; admirava també el talent ordenador i la claredat expositiva del seu amic. Va comprovar directament, per exemple, les seues qualitats pedagògiques, fruit d'una intel·ligència que tocava de peus a terra, lluny de teoritzacions boiroses sense una sòlida base real. Bausset, les coses que sabia, les sabia molt bé i les expressava millor. Era, i ha estat, un professor formidable. No solament proporcionava als deixebles els seus coneixements, sinó que els infonia també la capacitat de raonar, de jutjar. Una ciència tan abstrusa i tan llunyana per a mi, ens contava una vegada Fuster, com la Cristal·lografia, se'm feia perfectament comprensible, només d'escoltar-lo des de la meua habitació de la pensió donar les seues classes particulars, tal era la claredat de l'exposició. En efecte, el seu talent no és gens teo-

Bausset-Fuster: dos apunts d'una amistat

Josep Garcia Richart

Llicenciat en Dret

En definitiva, Bausset va ser un petit pont per a Fuster amb un món anterior que encara desconeixia. Era, en certa manera, inserir-se en una tradició, vacil·lant i espatllada, però tradició al cap i a la fi. Era l'aparició viva d'una línia, per prima i precària que fos, que la guerra, i els abandons de la postguerra, havia gairebé trencat.

ritzador per temperament; Bausset viu amb els peus a terra, ja ho hem dit, connectat a les coses i als problemes que l'envolten, a la quotidianitat, a la seua passió, a la seua vida i a la vida dels seus contemporanis, amb l'afany de construir el món pel qual sempre ha lluitat. Aquest talent "pràctic" i aquest afany de construir han fet la seua tasca, les seues tasques, profundament eficaces. (Una tasca paral·lela a la de Bausset, se m'acut ara, ha esta la duta a terme pel seu amic Pepe Iborra a Alberic per exemple i, sobretot, a Gandia, amb característiques pròpies, però igualment fecunda).

Naturalment, amb el pas del temps, Bausset i Fuster van tirar per camins distints per guanyar-se la vida, però el camí comú que havia encetat la seua amistat mai no va ser abandonat. Els contactes personals continuaren (en la tertúlia del Club Universitari, per exemple), però aviat s'independitzaren de tertúlies i contactes més o menys esporàdics, i es concretaren en una relació personal i directa: l'Alcúdia i Sueca no estan pas tan lluny una de l'altra. Relació personal i directa que va durar fins que Fuster va morir.

Fuster diu, en algun lloc, si no m'equivoque, que el sarcasme és una de les formes més eficaces de fer caritat. De la mateixa manera, es podria dir que la ironia, cert estil d'ironia, és, en Fuster, una forma de tendresa. Crec que Fuster tenia un immens afecte per Bausset. No podria precisar-ne les raons: per les circumstàncies de la seua coneixença, perquè era més gran que ell, per la fidelitat constant i ferma de la seua amistat, per damunt de tots els daltabaixos que va patir Fuster... No sé per què, en definitiva, però l'afecte singular hi era. I és ben curiós que, en les nostres llargues converses, moltes vegades quan hi sortia Bausset, Fuster, com enjogassat, solia fer algun comentari marginal d'humor blanc, per dir-ho així, d'ironia innocent i sense punxes cap a l'amic d'Alcúdia. Si en una carta em contava que havia anat en un concert de banda a Catadau amb Bausset, afegia amb to humorístic, que el seu amic "entén molt en això dels fagots i els clarinets". La broma, com sempre, és del tot innocent, però, al meu entendre, li servia per a velar la tendresa per l'amic. Perquè a Fuster, com a tantes persones, li costava molt de manifestar els seus sentiments: era, com ell

mateix diu, "un tant reservat" i acudia a la marrada de la ironia per manifestar, com en aquest cas, un senyal d'especial predilecció. En un altre amic, altra vegada el paral·lel amb Bausset, es donava també aquest tracte: amb Pepe Iborra, el seu invariable "Pepito". Almenys, això és el que jo veia. No és que la resta d'amics del grup en fórem menys, d'amics, però si la memòria no em traïx, aquesta "distinció" en el tracte hi era.

Pel que a mi respecta, també la meua amistat amb Bausset ha tingut sempre una característica especial: fos en ella, indistingible, hi ha un sentiment com de "respecte". No sabia conceptualitzar-lo d'altra manera. Pels seus mèrits?, pel seu saber?, per la seua edat? Per res de tot això o potser per tot alhora. El ben cert és que, en moltes coses, l'he elegit com a mestre: la perseverança, la fidelitat als amics, la fermesa del seu compromís amb el seu País, l'honestedat amb si mateix... I perquè sé que no estic parlant de mots abstractes, sinó de la manera de viure la seua vida. Bausset és allò que s'anomena una persona decent i un patriota honest i impertorbable. Cadascú el veurà com sàpiga o vulga. Jo no sé veure'l d'altra manera.

Notes:

¹ Redactades aquestes línies, rep el volum *Josep-Lluís Bausset. Converses amb l'home subterrani* [Tàndem, València, 2000], de Santi Vallés, en el qual el mateix Bausset confirma aquesta apreciació meua, ben fàcil d'imaginar per altra part.

"El General De Gaulle", papiroflèxia del final de 1972 de Joan Fuster